

Nieuwsbulletin Werkgroep Herkenning
■ 33e JAARGANG No. 2 ■
Augustus 2018

Actueel: Vanuit het bestuur

Voor in uw agenda: Donateursdag op zaterdag 29 september in Amersfoort!

We bieden u een interessant programma met in de ochtend de vertoning van een onlangs voltooide film, opgenomen in het interneringskamp Westerbork. Daarin vertelt onze oudste donateur, Ans Backx, over haar ervaringen als jong meisje in dit kamp. Ans zal zelf ook aanwezig zijn die dag. De film is een initiatief van Herkenning, is beschikbaar voor vertoning en zal op onze website worden geplaatst. 's Middags zal Paul Strack van Schijndel praten over zijn zoektocht naar het familiegeheim. Zijn net verschenen boek "Mijn NSB opa" wordt besproken in dit NieuwsBulletin.

U kunt zich al opgeven door **€ 20,- te storten op rekeningnummer NL24 INGB 0005 2857 97 onder vermelding van donateursdag** ten name van penningmeester Stichting Herkenning.

De impact van de nieuwe privacywet voor Herkenning

We hebben niet stil gezeten deze zomer. Een belangrijk onderwerp waar we als Herkenning aandacht aan moesten en wilden besteden is de **nieuwe Privacywet** die eind mei is ingegaan. In dit NieuwsBulletin laten we u zien hoe wij met uw gegevens omgaan, zodat u zich geen zorgen hoeft te maken dat die in verkeerde handen komen. Als u nog vragen hebt, horen wij dat graag.

Kopieverbod bij het CABR is enigszins versoepeld!

In mei hebben we de donateurs met een emailadres laten weten dat het nu mogelijk is onder bepaalde voorwaarden een kopie te krijgen van een document dat grote emotionele waarde heeft voor u of uw familie. U kunt dan een beroep doen op een zg. Hardheidsclausule. Als u daar meer over wilt weten neemt u dan contact met ons op.

Geslaagde contactmiddag op 23 juni

Lenie Degen vertelde over haar net verschenen boek "Versteende Stilte", een impressie van die middag leest u in dit NieuwsBulletin.

Aanvulling boek Isabel van Boetzelaer

In het vorige NieuwsBulletin hebben we u laten weten dat Isabel van Boetzelaer de aanvulling op haar boek "Oorlogsouders", in mei vorig jaar verschenen, naar ons toe zou sturen. Die aanvulling was nodig, omdat er nieuwe informatie over haar grootvader was opgedoken en daar veel commotie over is geweest. Zij heeft dat hoofdstuk aan ons opgestuurd en de donateurs die onze informatie per email krijgen, hebben dat ook al te horen gekregen.

Een aantal mensen wilde dat hoofdstuk graag als aanvulling op het door hen reeds gekochte boek hebben. Mocht u daar ook interesse in hebben, laat het ons dan weten.

Versterking van het bestuur

Opnieuw een derde generatie lotgenoot die zich wil inzetten voor Herkenning!
 De vorige keer lieten we u al weten dat we nog steeds heel veel vragen krijgen van mensen die op zoek zijn naar wat er met de familie is gebeurd en hoe ze daar mee om moeten gaan. Jeanne Diele regelt gesprekken en nazorg voor mensen die zich bij ons melden via de hulptelefoon of per mail en zij steekt daar veel tijd in. Het is dan ook heel prettig dat **Lenie Degen** die taak met haar wil gaan delen en ook aspirant bestuurslid wil worden. Lenie heeft veel ervaring als coach en supervisor en het bestuur heeft er alle vertrouwen in dat zij deze taak goed aan kan.

Kijkt u wel eens op onze website?

U vindt daar de meest recente aankondigingen van interessante bijeenkomsten, boekuitgaven en documentaires. Heeft u zelf een interessant bericht of aankondiging? Neemt u dan contact op met secretariaat@werkgroepherkenning.nl.

Onze website is ook een archief, waar veel mensen gebruik van maken om iets op te zoeken over Kinderen van foute ouders en hun geschiedenis. De meeste verzoeken om informatie en nieuwe donateurs komen via de website.

Als donateur krijgt u van ons:

- een keer per kwartaal ons NieuwsBulletin per post of per email, met daarin onder meer aandacht voor boeken, bijeenkomsten en andere wetenswaardigheden.
- voor iedere bijeenkomst een uitnodiging per post of per email
- regelmatig berichten per email met actueel nieuws.

Wij wensen u een mooi najaar en hopen u op onze donateursdag te ontmoeten!

Het bestuur

Thema: actuele discussie

Het kon zomaar....

In 1975 zond de NCRV een tv-documentaire uit onder de titel 'Omdat mijn vader fout was'. Er kwamen positieve reacties op, heel bijzonder, maar ook de te verwachten negatieve: hoe durfde de omroep aandacht aan die kinderen te schenken!

In 1981, in mei, kwamen Dick Woudenberg, Duke Doorduyn en ik bij dominee Alje Klamer in Hilversum bij elkaar om te brainstormen over het oprichten van een zelfhulpgroep van kinderen van collaborateurs. Op 12 december van dat jaar, werd de eerste bijeenkomst gehouden in het stiltecentrum in Utrecht. Mario Montessori, de psycholoog, was erbij en Jaap Hofman, de psychiater die over NSB'ers geschreven had en Willem Scheer, de journalist die het aandurfde om over kinderen van NSB'ers te schrijven in zijn Haagse krant. En nog een dertigtal lotgenoten en anderszins belangstellenden.

We dachten aan zelfhulp, want zovelen hadden nog nooit hun verhaal verteld. We wisten hoe de eenzaamheid wegviel als je in het verhaal van de ander je eigen verhaal herkende.

We hoopten dat we in onze eigen omgeving, te beginnen in onze eigen families – en dat was vaak het allermoeilijkste! – eilandjes van begrip konden kweken. En we hoopten dat er zoveel eilandjes van begrip zouden komen, dat ze langzamerhand aan elkaar zouden groeien, tot één groot land van begrip. Hoogstens met hier en daar nog een eilandje van onbegrip – zoiets hou je nu eenmaal altijd.

We kwamen regelmatig in het nieuws, vaak met felle antipathieke reacties. Maar door de jaren heen werden die boze reacties minder, werden de positieve reacties meer en meer.

En op 4 mei 2018 kon het zomaar gebeuren dat de NOS op NPO 2 een uitzending had onder de titel 'Mijn vader was fout'. Geen gezeur vooraf, geen gezeur naderhand. Nederland was toch uiteindelijk een land van begrip geworden, op die paar kleine enclaves na.

Wat zouden Mario, Alje, Duke en Dick daar van genoten hebben. Ik voel het als een voorrecht dat ik dit heb mogen meemaken; wat jammer dat de anderen er niet meer zijn om het met mij te delen.

Gonda Scheffel-Baars

Gedurfd

Vorig jaar besteedde de redactie van Checkpoint (= het blad van Veteranen -redactie NB) in mei 2017. No 4 aandacht aan wat wordt aangeduid als "fout". Eerst een artikel over iemand uit een SS-gezin, dan een recensie over de documentaire van Bart Hölscher Het zijn maar Duitsers, en tenslotte een recensie over het bekritiseerde boek Oorlogsouders van Isabelle van Boetzelaer.

In april 2018 durft de redactie het aan met Goed, 'fout' en grijs – collaboratie, verzet en alles er tussen in, gevolgd door het prikkelende artikel : Foute Nederlanders in Nederlands-Indië en Korea.

Gedurfd. Ja, gedurfd. Want nog altijd ligt collaboratie met de Duitsers in WO2 gevoelig, zeker nu dit jaar de Nationale Herdenking op 4 mei gewijd is aan het verzet tijdens de oorlog. Een gedicht van mijn hand, waarin het woord "oostwaarts" voorkomt, kan nog steeds niet publiekelijk worden voorgedragen op 4 mei. Ik had er vorig jaar met Gerdi Verbeet, voorzitter van de Nationale Commissie Nationale Dodenherdenking, een uitvoerige correspondentie over. Maar het bleef nee. Misschien terecht ook. Want ik wil niemand op zo'n dag van bezinning kwetsen.

Gedurfd ook is het artikel: Foute Nederlanders in Nederlands-Indië en Korea. Wat mij betreft had NNG (= Nederlands Nieuw-Guinea – redactie NB) erbij gekund. Of werden daar geen ex-Waffen SS'ers heen gestuurd? Ik ken tenminste één geval: mijn broer. Hij meldde zich in 1941, toen de Nazi ideologie de hoogste aantrekkingskracht had, aan bij de Waffen-SS. Hij was 16, in korte broek. Het moet een redelijke vechtjas geweest zijn, gezien zijn onderscheidingen. Eind 1944 werd hij door de Britten gevangen genomen. Na terugkeer in Nederland kreeg hij, gezien zijn leeftijd, slechts 9 maanden Jeugdgevangenis.

In het CABR [Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging], vind ik de stille getuigen. Opvallend is dat mijn broer vraagt uitgezonden te worden naar Nederlands Nieuw Guinea. Het wordt geweigerd; 16 jaar later, in 1961, ga ik vrijwillig als dienstplichtige wèl, natuurlijk voor de goede kant. Even bivakkeer ik bij een opmerking over een ex-SS'er in Korea:... die knaap is teruggegaan om gewonden en lijken op te halen in zijn eentje...[Checkpoint, april-2018:27]. Die bewondering herken ik. Na de oorlog spraken mijn broers, heel spaarzaam, over hun deelname aan die Winterslacht im Osten. Ik voelde toen ook enige bewondering. Ik was 15. Naarmate ik ouder werd en meer wist over de bestialiteiten aan dat "Ostfront", verdampte mijn bewondering zoals de Russische historicus zijn bewondering verloor voor de medailles van zijn vader toen hij vernam dat hij ze had verdiend bij het torpederen van vluchtelingschepen in de Oostzee.

Een sprong naar het heden. We bereiden ons voor op de terugkeer van Nederlandse vrijwilligers van IS. Sommige Nederlandse [sic!] politici laten weten hun terugkeer welwillend tegemoet te treden. Moeten we zo ver gaan deze "geharde en getrainde soldaten" [u mag denken wat u wilt], op te nemen in Nederlandse buitenlandse militaire [vredes] missies vanwege hun "militaire deskundigheid"? Ik laat het antwoord aan de lezer.

E.A.B. van Rouveroy van Nieuwaal, Hasselt -
documentairemaker

Thema: Actuele discussie

Dat éne heikele onderwerp: 'Ik dacht dat de tijd er rijp voor was'

Artikel overgenomen uit: AD, 17-4-2018

Auteur: *Rien Van den Anker*

Westland en de NSB, een nog altijd gevoelig onderwerp. Toch is dat op 4 mei het thema tijdens de theatervoorstelling na dodenherdenking. Schrijver/regisseur Aart van den Berg wilde 'alle NSB-namen' noemen, maar nazaten overtuigden hem om dat niet te doen.

Al jaren vraagt hij zich af waarom mensen lid werden van de Nationaal Socialistische Beweging. De armen van Aart van den Berg gaan omhoog, bijna hulpeloos. „Bij al die mensen is er ook toen een moment geweest dat ze echt hebben gekozen. Of het nu voor het gezin of voor een hoger doel was, ze besloten welbewust: Vanaf nu ben ik lid van de NSB. En lid worden is niet niks. Dan ondersteun je het systeem.

„De regisseur/schrijver achter Theater In Feite schudt het hoofd, gaat licht geïrriteerd verder. „Een veelgehoorde NSB-reactie na de oorlog was: 'We hebben toch niemand kwaad gedaan'. Maar ondertussen gebeurde er wel allerlei ellende, niet alleen in Duitsland. In het klein klopte het, ze hebben zelf niemand aangegeven maar verderop, soms een straat verder, werd dat wel gedaan. En dat wisten ze.”

Het wordt op 4 mei zijn zevende Westlandse herdenkingstoneelavond. Tot dusver waren het allemaal 'goede' onderwerpen. Een oorlogsdagboek, een kamp-overlevende, een verzetsman, een Hoeks vluchtelingenkamp. Al jaren dubde hij over dat ene, nog steeds heikele onderwerp: Westlandse NSB'ers. Keerpunt was toen hij ervoer dat steeds vaker direct wordt gezegd dat men het ook wel begrijpt, dat er begrip is voor de beslissing om NSB-lid te worden. Verontwaardigd zegt hij dat de kerken zich al 1934 tegen die beweging uitspraken. „Iedereen, echt iedereen, kon weten wat voor foute club het was. Ik stoor me aan dat vergoelijken. Dat is een valkuil waar we niet in moeten trappen. Het gaat er niet om maar steeds te zeggen dat zij fout zijn geweest maar we moeten wel de valkuilen blootleggen. Dat het niet weer gebeurt.”

Eenmaal besloten was het niet gemakkelijk om materiaal te vinden. Er is geen boek met Westlandse NSB'ers die in de ik-vorm hun verhaal vertellen, zelfs geen verhalen uit de eerste hand. Wel heeft hij alle naoorlogse verhalen met NSB'ers gelezen. Tijdens de zoektocht naar NSB-kinderen stootte Van den Berg diverse keren zijn neus, de meesten wilden niet. Er was uiteindelijk één mevrouw die wilde praten, met naam en toenaam. „Ik wilde in eerste instantie alle NSB'ers uit deze regio noemen, niet alleen initialen, maar gewoon voluit. Met een zekere pijn heb ik uiteindelijk besloten dat niet te doen.” Zuchtend verontschuldigd: „Ik ben overtuigd

door het argument dat er nog kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen zijn. En dat velen niet eens weten wat opa toen heeft uitgespookt. Ik dacht echt dat de tijd er rijp voor was.

Alle echte namen verdwenen, de verhalen zijn intact gebleven. De theatermaker koos voor een boeiende, verrassende insteek. Centraal staat de toespraak van burgemeester Henri Adrien Jean Ipenburg, een 49-jarige waarnemer die in 1944 in 's-Gravenzande terecht kwam, vanuit Den Haag.

Ondanks dat de oorlog al zijn einde naderde, beloofde hij publiekelijk een goed fascist te zijn. Ipenburg spreekt daarbij de bewoners, in dit geval de mensen in de theaterzaal, enthousiast toe, zodat die zich plotsklaps ook onderdeel van het verhaal voelen. En die gelijk allerlei vragen door hun hoofden laten dwarrelen. Tussendoor vertellen vijf Westlandse NSB'ers hun eigen verhaal, hun eigen reden om lid te worden. Er ideologisch bij willen horen, vluchten uit de armoede, een hekel hebben aan Joden, strijden tegen communisten of soms gewoon opportunisme. De acteurs zijn geen echte acteurs maar atletiekmaatjes van de regisseur. „Ik wilde, omdat de NSB'ers in het verhaal ook gewone mensen zijn, die rollen ook door gewone mensen laten spelen. Gewone mannen tussen de 50 en 55 jaar. Er is er een die zelfs nog nooit op het toneel heeft gestaan.

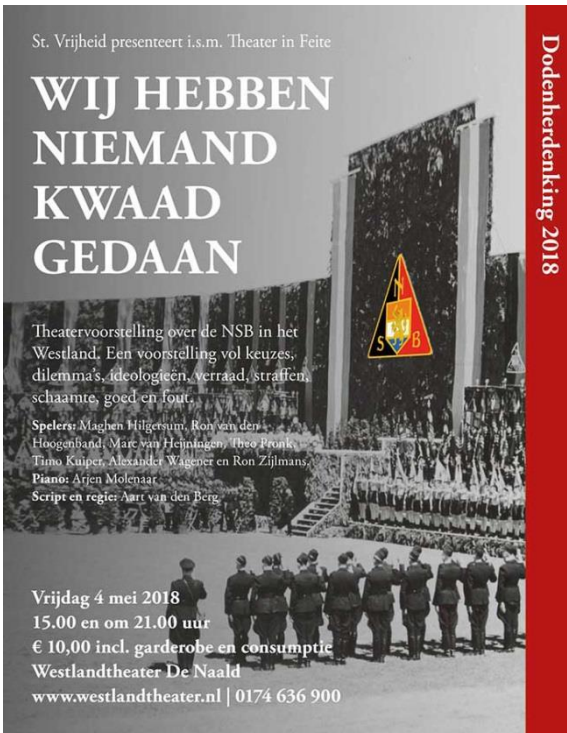
Foto: Aart van den Berg, overgenomen van www.infeite.nl

Theatervoorstelling

'Wij hebben niemand kwaad gedaan'

Op 4 mei 2018 werd in Naaldwijk in het kader van de dodenherdenking 's middags en 's avonds de theatervoorstelling 'Wij hebben niemand kwaad gedaan' opgevoerd in WestlandTheater de Naald. Stichting Vrijheid verzorgt elk jaar in samenwerking met Theater in Feite op 4 mei een theatervoorstelling. Dit keer was het onderwerp de Westlandse NSB. Samen met mijn man heb ik deze voorstelling bezocht, waarvoor ikzelf ook informatie had aangeleverd over de rol van mijn vader tijdens de oorlog.

Affiche, uitgebracht door stichting Vrijheid

Er werden 6 werkelijk gebeurde verhalen van NSB'ers uit het Westland belicht. In de theatervoorstelling werden ze ondervraagd over de reden van hun lidmaatschap en hun daden in de oorlogsjaren. Het betrof:

- Een burgemeester uit 's Gravenzande, die vlak na zijn installatie een vlammend nationalistisch betoog hield
- Iemand, die armoede vanwege werkeloosheid als reden opgaf voor zijn lidmaatschap van de NSB en enthousiast was over de verbondenheid met elkaar als kameraden
- Mijn vader, die vanwege het belang van orde in de maatschappij NSB lid was geworden en door zijn trouw aan de beginselen van de partij uiteindelijk groepsleider van De Lier werd, waar hij erg trots op was.
- Iemand, die Jodenhaat als reden had om lid te worden van de NSB
- Iemand, die het belangrijk vond zich in te zetten voor de strijd tegen het communisme
- Iemand, die lid werd omdat zijn hele familie lid was, dus moeilijk kon achterblijven.

De afkeer van de burgerij voor hun daden tijdens de oorlog zorgde voor onbegrip bij de NSB'ers, want ze hadden allemaal het beste voor met Nederland en hadden niemand kwaad gedaan. Telkens werd er naar het publiek toe geageerd wat zij in die situatie dan gedaan zouden hebben.

Daarmee werd het publiek geprikkeld om eerlijk naar zichzelf te kijken en het ongemak te ervaren van lastige keuzes, die afhankelijk van politieke situaties moeten worden gemaakt.

'En keuzes doen er toe. Ook al zijn de motieven soms te begrijpen, de gevolgen van elke stem, elke actie, en elk lidmaatschap zijn niet neutraal. Het gaat erom wat we van de levensverhalen, daden en motieven kunnen leren over hoe we in 2018 en in de toekomst in het leven moeten staan', aldus Aart van den Berg, scriptschrijver en regisseur van de voorstelling.

Elk verhaal eindigde met het uitspreken van de straf, die de NSB'ers daadwerkelijk hebben moeten ondergaan.

Op het verhaal van mijn vader na, werden alle verhalen anoniem gebracht omdat het nog steeds gevoelig ligt in het Westland om de NSB'ers bij naam en toenaam te noemen. Tijdens het verhaal van mijn vader werd er ook een foto van hem geprojecteerd en aan het eind ook van mij. Genoemd werd dat ik na een lang verwerkingsproces besloten had over de keuzes van mijn vader in het openbaar te spreken, dat dit mij heeft geholpen en ook anderen kan helpen.

Na afloop heb ik verschillende mensen mogen spreken, die het dapper vonden dat ik dit met naam en toenaam heb laten vertellen. Ik hoop dat dit ook anderen heeft gestimuleerd het stilzwijgen te doorbreken. Voor mij was het een indrukwekkende voorstelling en een leerzame ervaring.

Carla van der Kruijt-Iwema

Oproep aan donateurs van Herkenning

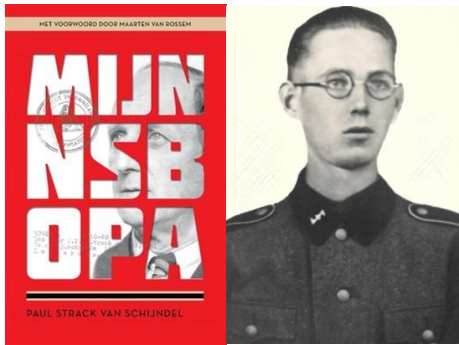
Zijn er onder u mensen die zelf hebben verbleven in de Kindertehuizen Maris Stella, Emma Kinderhuis en/of Jozeboko te Wijk aan zee, of kent u iemand die daar geïnterneerd was? Neemt u dan alstublieft contact met mij op zodat ik u wat uitvoeriger kan informeren over dit verzoek. Graag via mijn e-mail bramborijen@wxs.nl of telefonisch 0181-452615. Bij voorbaat dank! Bram van Roijen.

Thema: Boekrecensies

Mijn NSB Opa

door Paul Strack van Schijndel
Uitgeverij De Bierkaai

Je moet maar durven: zo'n titel die niets verhult! En dat is ook precies wat Strack van Schijndel met dit boek doet: een indringend onderzoek naar een foute opa en een verzwegen familieverleden. Hij voert ons uitgebreid mee in die zoektocht, met alle moeilijke momenten en pijnlijke confrontaties, die wij ook wel kennen.

Uitgave: Uitgeverij de Bierkaai/ Foto: Prive archief

Zo is er de oom die aan het Oostfront is gesneuveld en waar nooit over is gesproken. Ook niet door je vader, met wie je verder een prima relatie hebt. En ineens gaat het in de familie over de oorlog, de druk is van de ketel en zaken worden langzaam bespreekbaar. Heel belangrijk is dat zijn vader hem hierin steunt, hij staat er niet alleen voor.

De geschiedenis van oom Leo aan het Oostfront ligt voor een groot deel vast in brieven, die nog in de familie zijn. En vormt voor SvS de opmaat naar uitgebreid onderzoek naar wat er met zijn oom is gebeurd in Rusland en waar hij begraven ligt. Leo vormt ook een ingang naar de foute opa, die SvS wel heeft gekend, maar over wiens verleden hij niets wist. En zoals bij velen van ons leidt de weg naar kennis via het CABR in Den Haag. Aardig om te lezen hoe iemand die voor de eerste keer naar het archief gaat, dit ervaart. En hoe hij oploopt tegen het kopieverbod, waar wij als Herkenning al jarenlang over strijden.

Foto: Omroep Brabant

Het leven van opa is een bizar verhaal; een ondernemer die verdient aan opdrachten voor de Duitsers en zijn eigen belang voorop stelt.

Een onbuigzame vader ook voor zijn kinderen die zich moesten schikken naar zijn wil. Opa wordt na de oorlog hard aangepakt en dat geeft hem weer munitie om tot aan zijn dood te blijven procederen tegen de Nederlandse overheid.

Boeiend om te lezen hoe dit is gegaan, en hoe het Beheersinstituut en anderen omgingen met geconfiscerde goederen. Bijzonder aan dit boek is dat Strack van Schijndel ook zichzelf voortdurend tegen het licht houdt: wat doet het met je als je zo'n familiegeschiedenis in kaart brengt? Zelf lezen zou ik zeggen.

Cuny Holthuis-Buve

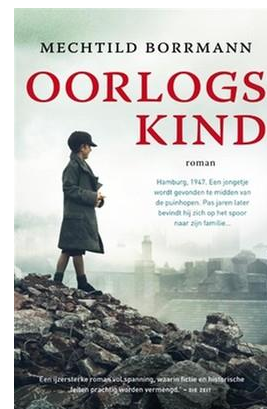
Oorlogskind

door Mechtild Borrmann

Uitgeverij Arbeiderspers ISBN 978 94 005 0865 1

Op het station in Utrecht zag ik dit boek in de krantenshop staan en natuurlijk was ik nieuwsgierig door de titel. Gelijk gekocht en in de trein begonnen te lezen, jammer dat ik niet gelijk door kon lezen, want dit boek houdt je in de greep.

Het confronteert je weer eens met het feit hoe bizar de gevolgen van de oorlog kunnen zijn, het verhaal is gebaseerd op feiten.

De titel Oorlogskind slaat op een driejarig jongetje dat vlak na de oorlog in Hamburg door twee kinderen, die tussen de puinhopen van de verwoeste stad op zoek zijn naar brandhout, kolen en iets eetbaars, wordt gevonden bij het lijk van zijn moeder. Het jongetje praat niet en houdt zijn vuistje krampachtig dicht, wat moeten ze ermee? Tenslotte nemen ze het ventje mee naar de kamer waarin ze met hun moeder wonen. En dan gebeurt wat symptomatisch is voor de chaos na een oorlog: instanties werken niet of alleen zo dat je er heel veel tijd mee kwijt bent en de moeder besluit dat het jongetje maar in het gezin blijft tot er een andere oplossing komt. Ze noemen hem Joost, hij gaat uiteindelijk praten en doet ook zijn vuistje open. Een bizar verhaal ontwikkelt zich voor alle personen in dit drama, zeer de moeite waard om het zelf te lezen. Oorlog kent alleen verliezers.

Cuny Holthuis-Buve

Thema: Boekrecensies

Omzien in tegenlicht

Door Petra G.H. Aarts
uitgave: boekscout.nl

In deze familiegeschiedenis speelt de vader een doorslaggevende rol. Zijn karakter, zijn ideeën, zijn onvermogen om het lang in een job uit te houden, zijn gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van zijn gezin, zij drukken een stempel op alle leden van het gezin. Zodra Pa met Mam getrouwd is en van haar spaarcentjes een molen heeft gekocht – die twee jaar later verloren gaat – zie je de bui al hangen: hier komt narigheid van.

Pa is wekenlang en soms maandenlang van huis, en Mam moet dan maar zien hoe ze haar kinderen kan kleden en voeden zonder enige vorm van inkomsten. De Joodse huisarts kan het niet aanzien dat de gezondheid van de kinderen onder de armoede te lijden heeft en zorgt ervoor dat er tenminste brood op de plank komt. In het gezin is geen plaats voor gevoelens en uitingen van genegenheid, omdat ieder voor zichzelf moet zien te overleven. De enige band die hen met elkaar verbindt is hun gezamenlijke lot te moeten opgroeien in bittere armoede.

Overtuigd

Wanneer de NSB wordt opgericht ziet Pa zijn kans om een leidinggevende en belangrijke functie te verkrijgen en met zijn goede praatjes weet hij die ook te bereiken. Hij wordt een overtuigd nationaal-socialist. Hoewel, overtuigd? Is hij niet veel meer gewoon een opportunist, ondanks de partijtaal die hij uitslaat?

Zijn kinderen worden allemaal in zijn beslissing om bij de NSB te gaan meegezogen: ze moeten naar de Jeugdstorm, of zich als vrijwilliger melden voor het Oostfront. Vroeger of later belanden ze allemaal in Duitsland.

Len, de oudste dochter wordt lid uit overtuiging, zij is het trouwste lid van allemaal. Ze trouwt met een Nederlandse SS'er die in Berlijn is gestationeerd en krijgt daar hun eerste kind, Harm. Toch zet ik vraagtekens bij haar overtuiging: was die niet ook of vooral ingegeven door haar verlangen dichter bij haar vader te komen, door hem gezien en aanvaard te worden? Maar eenmaal in het Nazi-vaarwater, blijft ze trouw aan de principes.

Kritische vragen

De enige die de invloed van Pa kan weerstaan is Anna. Zij is het die aan tafel altijd kritische vragen stelt, tot groot ongenoegen van de hele familie. Zij verwerpt Pa's ideologie, en ze verwerpt hem daardoor ook als persoon. Of is het net andersom? Feit is, dat als zij als hulpverpleegster in Duitsland werkt, zij in staat is om te zien wat er werkelijk aan de hand is: zij ziet de dwangarbeiders bij Dachau en probeert hen te helpen, zij merkt op hoe de Joden in de veewagens behandeld worden, zij doorziet dat alle Nazi-nieuws propaganda is. Zij is de enige in de familie die nog kan voelen wat anderen en haarzelf wordt aangedaan en zich niet laat ontredderen door de officiële verklaringen die rationalisaties en dus vertekeningen van de

werkelijkheid zijn.

Schepen op een grote zee

Na de oorlog krijgen alle leden van de familie enige vorm van veroordeling, twee van de zoons zijn aan het Oostfront gevallen. Over de oorlog wordt nooit meer gesproken als van lieverlee het gezin weer helemaal compleet wordt. Maar ook dan, als Len natuurlijk als getrouwde vrouw niet meer thuis woont, is het Anna, die haar vraagt of ze werkelijk geloofd heeft in haar idealen. Len snoert haar de mond, ze wil niks meer over het verleden horen.

Het boek beschrijft dan het familieleven in Lens gezin. Ze scheidt van Jos en heeft daarna diverse vrienden. Len kan geen warmte geven en weert ook elke vorm van genegenheid die een van haar kinderen haar per ongeluk soms wil geven, af.

Ook nu is er van een band tussen de familieleden nauwelijks sprake, ze leven samen, maar in feite gescheiden. Schepen op een grote zee die elkaar af en toe passeren. Harm is Lens oogappel en hoewel ze het nooit voor een van haar andere kinderen opneemt, ze moeten niet aan Harm komen want dan verdedigt ze hem. Hij ontwikkelt zich tot een jongeman die graag commandeert, vooral zijn zussen en broers en ook als hij later medisch specialist is geworden heeft hij nog steeds het gevoelsniveau van een verwende adolescent.

Uitgave: boekscout.nl

Muur van afweer

In het derde deel van het boek ontmoeten we Len als oude vrouw die een latrelatie heeft met Mark, langzaam wegglijdend in de vergetelheid van een voortschrijdende dementie. Helen, een van haar kinderen, is in feite de enige die zich werkelijk om haar moeder bekommert en die het als bijzonder ervaart, dat de muur van afweer die Len altijd om haar gevoelsleven had staan, door de

Alzheimer wordt afgebroken.

Ondanks dat Helen nooit van Len enige warmte gekregen heeft, is ze in staat om haar moeder op haar oude dag te vertroetelen, te knuffelen en met emoties naderbij te komen. En Len kan het nu accepteren. De broers blijven op afstand en snappen niet dat Helen mogelijkheden gaat onderzoeken om Len en Mark in een speciaal verzorgingstehuis onder te brengen, waar meer individuele aandacht en verzorging mogelijk is dan in het doorsnee verzorgingshuis. Soms gaan ze in haar voorstellen mee, om er even later weer totaal tegen te zijn.

Een eindeloze uitwisseling van e-mails volgt en Helen probeert in die storm van protesten en verdachtmakingen staande te blijven, op de achtergrond gesteund door haar zus Barbara die in het buitenland woont. Tenslotte ziet Helen maar één mogelijkheid: ze 'ontvoert' Len en Mark naar het speciale verzorgingstehuis. De rellen daarna waren te voorspellen. Daarbij laten de zoons van Mark zich ook niet onbetuigd. Als Len aan de gevolgen van een herseninfarct sterft, is er zelfs over de crematie geen gezamenlijke beslissing mogelijk, waarop een van Marks zonen in ernst voorstelt om dan maar twee crematies te plannen.

Het boek roept veel vragen op. De NSB-voorliefde van vader heeft het hele gezin in de greep gekregen, maar hoe 'fout' was Pa dan wel, als de opportunist zoals ik hem zie. Hoeveel verwijt valt er te maken tegen Len die 'overtuigd' NSB-lid wordt, Hoe heldhaftig is Anna die zich aan de greep van Pa weet te ontworstelen en hoe principieel was haar keuze?

Van alle gemakkelijke indelingen, gangbaar in de beoordeling van 'de oorlog', blijft niks overeind staan. Dit boek maakt dat meer dan duidelijk.

Gonda Scheffel-Baars

Boekpresentatie door Lenie Degen tijdens onze contactmiddag op 23 juni

In het vorige NieuwsBulletin besteedden we al aandacht aan Versteende stilte, het boek van Lenie Degen waarin zij het verhaal van haar familie vertelt. Tijdens de contactmiddag van Herkenning op 23 juni vertelt Lenie over haar boek. In aanwezigheid van ca. 20 toehoorders vertelt Lenie hoe deze beladen familiekroniek in de afgelopen 5 jaar na uitvoerig onderzoek en interviews met nazaten van direct betrokkenen tot stand is gekomen.

Lenie beschrijft de levensgeschiedenis van haar grootvader en familie. Ze vertelt hoe deze geschiedenis na de oorlog in stilzwijgen was gehuld. Ze stuitte op een grote stilte en verstarde houdingen. Een verstening van de stilte!

Haar grootouders kwamen uit Hoogeveen en waren lid van de Gereformeerde kerk en de Anti Revolutionaire partij. Kenmerkend voor deze kleine leefgemeenschap was de gesloten cultuur en het *naoberschap*.

Haar grootvader kwam als gemeenteraadslid van 1917 tot 1920 op voor de belangen van de kleine lieden en christelijke arbeiders en werd daarom gewaardeerd. In

1922 verhuisde het gezin met 6 kinderen naar Hilversum omdat daar werk te krijgen was, maar de omgangscultuur daar was ieder voor zich en grootvader had moeite om daar aan te wennen. Hij was in Hilversum hoofdaannemer bij de nieuwbouw van de Gereformeerde Zuiderkerk. Na een conflict met het kerkbestuur ontstond er een onherstelbare breuk. Het gezin verhuisde daarna naar de Jan van Galenstraat in Amsterdam (1930 – 1943) waar grootvader zich binnen de solidaire Amsterdamse NSB-gemeenschap weer opgenomen voelde. Vermoedelijk verkreeg grootvader vanuit die kringen ook veel werkopdrachten en hij was actief als kringleider in het verzorgen van NSB – propaganda. Zijn NSB lidmaatschap leidde ertoe dat zijn vrouw in 1942 van hem scheidde.

In september 1943 werd grootvader als NSB burgemeester aangesteld in de gemeente Sleen. Zijn toenmalige gemeentesecretaris en verzetsstrijder Jans Zwinderman werd in die tijd gearresteerd wegens vermeend afluisteren van de bezetter en is na verblijf in een aantal concentratiekampen uiteindelijk overleden in een Hongaars hospitaal op 16-5-1945.

Later bleek dat de burgemeester niets te maken heeft gehad met deze arrestatie. Na de oorlog heeft grootvader een jaar geïnterneerd gezeten in Westerbork en is daarna ontslagen i.v.m. gezondheidsredenen. In 1962 overleed hij.

Op enig moment is Lenie bij haar zoektocht in de gemeentearchieven van Sleen in contact gekomen met de dochter van de omgekomen gemeentesecretaris: Alie Zwinderman. Bijzonder is dat Alie Zwinderman en Lenie Degen nu een gezamenlijke voordracht gaan houden in het voormalige gemeentehuis van Sleen en dat ze de mogelijkheid bekijken om gezamenlijk gastlessen te geven.

Lenie heeft met deze familiekroniek weer eens benadrukt dat het belangrijk is de zwijglast, schuld en schaamte bespreekbaar te maken waardoor men de ander in de samenleving weer leert te zien als gelijkwaardig medemens zonder vooroordelen of uitsluiting. We hebben de contactmiddag afgesloten met een gezellig en ontspannen samenzijn.

Lenie Degen met haar boek, foto overgenomen van haar website

Via onderstaande link is een indrukwekkende videoregistratie te zien van de presentatie en aanbieding van het eerste boek-exemplaar op 4 maart 2018 in de Kleine Kerk te Duivendrecht.

<https://www.youtube.com/watch?v=5rs3kfq09hl>

Frans ten Veen

**Informatie over
Stichting Werkgroep Herkenning**

Secretariaat

Grotekreek 28
8032 JD Zwolle
0633057003
E-mail: secretariaat@werkgroepherkenning.nl
Adreswijzigingen graag doorgeven aan het secretariaat

Landelijke hulptelefoon

06 33057003

Bestuur

Cuny Holthuis-Buve, voorzitter
Herman Schouten, penningmeester
Frans ten Veen, webbeheerder en ondersteuner bestuur
Jeanne Diele-Staal, secretaris en portefeuillehouder
hulpverlening
Rosanne Buis, lid en eindredacteur NieuwsBulletin

Redactie Bulletin:

Cuny Holthuis-Buve
Rosanne Buis
Secretariaat@werkgroepherkenning.nl

Website

Voor het laatste nieuws over activiteiten van de Werkgroep Herkenning en over andere zaken die voor de doelgroep van Herkenning van belang kunnen zijn, raadpleeg: www.werkgroepherkenning.nl

Inzage dossiers CABR

Het is voor verwanten/nabestaanden mogelijk om bij het Nationaal Archief in Den Haag een dossier van een familielid in te zien in het Centraal Archief van de Bijzondere Rechtspleging. Daar zijn echter voorwaarden aan verbonden. Voor meer informatie kunt u het secretariaat bellen of mailen.

Uw bijdrage

De redactie bekijkt binnengekomen stukken op: leesbaarheid, consistentie, -lengte van de tekst in verhouding tot de beschikbare ruimte. Indien nodig wordt met de schrijver van de tekst overleg gepleegd. De inhoud van de stukken mag niet strijdig zijn met de doelstellingen van Herkenning.

Als een bijdrage van iemand wordt opgenomen, geldt dat de redactie voor de inhoud ervan geen verantwoordelijkheid draagt.

COLOFON

Het Bulletin is een uitgave van Stichting Werkgroep Herkenning. Het doel van de Werkgroep is het bevorderen van hulpverlening aan hen die in hun persoonlijk en/of maatschappelijk leven moeilijkheden ondervinden, doordat een of beide (groot)ouder(s) aan de kant van de bezetter stond(en) dan wel tot de bezetter behoorde(n) en het bekendheid geven aan de problematiek van deze groepering.

De Werkgroep is niet verbonden aan enige politieke partij, levensbeschouwelijke stroming of kerkelijk genootschap. De Werkgroep distantieert zich nadrukkelijk van elke vorm van of sympathie voor (neo)fascisme en (neo)nazisme.